

8. Карамушка Л. М. Психологія управління закладами середньої освіти / Л. М. Карамушка. – К. : Ніка-Центр, 2000. – 332 с.

9. Королук С. В. Управлінська культура керівника ЗНЗ. Лекції з курсу «Освітній менеджмент та самоменеджмент керівника» / С. В. Королук. – Полтава : ПОШПО, 2003. – 108 с.

10. Луговий В. І. Управління освітою : навч. посібник для слухачів спеціальності «Державне управління» / В. І. Луговий. – К. : Вища школа, 1997. – 302 с.

11. Мармаза О. Культура навчального закладу: управлінський аспект / О. Мармаза // Завуч. – 2004. – № 30. – С. 2–3.

12. Освітній менеджмент : навч. посіб. / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – К. : Шкільний світ, 203. – 400 с.

13. Полеха Ю. І. Ключі до успіху, або Організаційна та управлінська культури / Ю. І. Полеха. – К. : Вид-во Європ. ун-ту фінансів, інформ. систем, менеджм. і бізнесу, 2000. – 211 с.

14. Тимошко Г. М. Готовність майбутнього керівника до управління ЗНЗ: етапи формування / Г. М. Тимошко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. – № 4. – С. 68–75.

Дата надходження до редакції: 19.11.2018 р.

УДК 378.147:811.161.1'243

Алла КУРІННА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філософії
та суспільно-гуманітарних дисциплін
КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради

Юлія ПРИСЯЖНЮК,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри андрагогіки
КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА: ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

У статті окреслено шляхи становлення професійної компетентності освітян та найважливіші напрями їх діяльності. Обґрунтовано актуальність і доцільність виміру й оцінки якості підвищення кваліфікації педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти; визначено перспективні форми діагностики розвитку їх професійної компетентності в курсовий та міжкурсний періоди. Особливу увагу звернено на перспективність розвитку та саморозвитку дорослого-читача як умови розширення андрагогічного потенціалу вчителя у системі неперервної освіти.

Ключові слова: розвиток професійної компетентності, оцінка якості підвищення кваліфікації педагогів, дорослий-читач, андрагогічний потенціал учителя.

В статті намічені пути становлення професійної компетентності педагогов и важнейшие направления их деятельности. Обоснована актуальность и целесообразность измерения и оценки качества повышения квалификации педагогов в системе последипломного педагогического образования; определены перспективные формы диагностики развития их профессиональной компетентности в курсовой и межкурсовой периоды.

Особое внимание обращено на перспективность развития и саморазвития взрослого-читателя как условия расширения андрагогического потенциала учителя в системе непрерывного образования.

Ключевые слова: развитие профессиональной компетентности, оценка качества повышения квалификации педагогов, взрослый-читатель, андрагогический потенциал учителя.

The article deals with formation of educator's professional competence and the most important directions of their activity. It has been substantiated relevance, measuring expediency and quality assessing of teachers training in the system of postgraduate pedagogical education; determined promising forms of diagnostics of their professional competence development in course and inter-course periods. Particular attention applies on development and self-development perspectives of adult reader as a condition for amplification of teacher's andragogical potential in the system of postgraduate pedagogical education.

Key words: development of professional competence, assessment of teacher training quality, adult reader, andragogical potential of teacher.

Постановка проблеми. Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, Державного стандарту базової і середньої освіти, Закону України «Про освіту», Указу Президента України «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні», а також положень Концепції «Нова українська школа» основними цілями професійної освіти є підготовка: кваліфікованого працівника педагогічної освіти відповідного рівня і профілю; конкурентоздатного на ринку праці; компетентного, відповідального, такого, який вільно володіє своєю професією та орієнтується в суміжних сферах діяльності; здатного до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів; готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності.

Серед найважливіших напрямів діяльності у цьому напрямі варто виокремити роботу з педагогічними кадрами, адже на сучасному етапі виникла необхідність в якісно новій підготовці педагога, що дозволяє поєднувати фундаментальність професійних базових знань з інноваційністю мислення і практико-орієнтованим, дослідницьким підходом до вирішення конкретних освітніх проблем [3].

Розвиток професійної компетентності вчителя – складний, багатогранний процес, пов'язаний з усіма складовими навчально-освітнього простору курсової та міжкурсорової підготовки в рамках підвищення кваліфікації педагогів. Вимір і оцінка якості підвищення кваліфікації педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти – одна з проблем, що підлягають вивченню та обговоренню. Виявлення об'єктивних виміру якості тісно пов'язане з проблемою цілепокладання. Так, у системі післядипломної педагогічної освіти наявні два види цільових орієнтацій: особистісна (як задоволення запитів і потреб учителя) і професійна (реалізація суспільно-державних вимог до компетентності педагога). Тому, на нашу думку, потребує аналізу кожен із представлених чинників.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Як показує огляд спеціальної літератури, дослідження ведуться у різних напрямках, як-от: визначення професійної компетентності вчителів (К. Арановська, Н. Боритко, Е. Бондаревська, В. Зайцева, В. Монахова, А. Саранова, Е. Шиянова та ін.); вирішення проблеми професійної загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів (О. Абдулліна, А. Алексюк, С. Амеліна, В. Андрущенко, Ю. Бабанський, А. Бойко, С. Гончаренко, Н. Гузій, Н. Дем'яненко, І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Лозова, В. Луговий, В. Манько, О. Мороз, Н. Нічкало, І. Підласий, О. Пехота, О. Савченко, В. Семиченко, В. Сластьонін, Т. Сущенко, Г. Тарасенко, Л. Хомич, М. Ярмаченко та ін.); вивчення змісту професійно-педагогічної діяльності викладача (І. Бех, В. Вербець, О. Горожанкіна І. Зязюн, О. Омельченко, В. Москалець, Г. Несен, Е. Помиткін, Г. Сагач, Л. Сохань, Т. Титаренко Г. Шевченко та ін.); оновлення післядипломного педагогічного процесу (А. Алексюк, Є. Барбіна, М. Гриньова, Н. Кічук, Л. Нечепоренко, В. Олійник, В. Пекельна, Г. Сухобська, Т. Сущенко; Р. Цокур та ін.); акмеологічні засади розвитку професіоналізму вчителя (С. Вершловський, А. Деркач, С. Змієв, Н. Кузьміна, В. Сластьонін та ін.); визначення закономірностей розвитку особистості, її творчої активності (Л. Божович, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Л. Занков, А. Леонтьєв, В. Подрезов, Д. Ельконін С. Черніков та ін.).

Аналіз робіт з означеної проблематики дозволяє стверджувати, що проблема розвитку професійної компетентності вчителя набуває в сучасних педагогічних умовах нової ваги, зокрема необхідності звернути увагу на професійну мобільність, тобто готовність людини не лише успішно, а й швидко оволодівати новою технікою і технологіями, набувати знання та вміння, що забезпечують ефективність нової професійної діяльності.

Метою статті є пошуки методологічних та дидактичних засад розвитку професійної компетентності педагога в умовах реформування освіти в межах неперервної освіти.

Виклад основного матеріалу. Концепція «Нова українська школа», що передбачає в сучасних умовах стрімке впровадження в закладах освіти цифрових та інноваційних освітніх технологій, змінює очікування суспільства до вчителя як до фасилітатора, тьютора, модератора, коучера. Сучасний соціальний, професійний та особистісний простір життєдіяльності педагога вимагає від нього постійної професійної мобільності як фактора професійного та життєвого успіху.

Сьогодні вже нікого не здивуєш новиною, що у найближчому майбутньому можуть з'явитися нові професії, серед яких:

- персональний бренд-менеджер;
- проектувальник роботів і розумних будинків;
- дизайнер віртуальних світів;
- IT-генетик;
- учитель, який створює індивідуальні навчальні програми, враховуючи потреби учнів із метою досягнення ними життєвого успіху;
- шкільний дієтолог;
- інженер 3D-друку;
- дизайнер інтерфейсів;
- тайм-брокер [1];

Це вимагає від сучасного освітянина розвитку відповідних компетентностей, зокрема вміння:

- вирішувати складні завдання (complex Problem Solving);
- критично мислити;
- виявляти креативність, когнітивну гнучкість та емоційний інтелект;
- управляти людськими ресурсами;
- володіти навичками координації та взаємодії;
- швидко приймати рішення;
- орієнтуватися на замовника освітніх послуг;
- вести переговори [1].

Емоційний інтелект (від англ. *Emotional intelligence* – група ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій та емоцій оточуючих) – одна із ключових, на нашу думку, компетентностей 2020-го року, що характеризується сукупністю найрізноманітніших здібностей, які дають змогу особистості успішно діяти в будь-яких ситуаціях. Емоційний інтелект (EI) дозволяє акумулювати та продукувати у професійній діяльності викладача всі компетентності сучасності та освітянської перспективи з метою усвідомлення та розуміння власних емоцій й емоцій оточуючих. Люди з високим рівнем емоційного інтелекту можуть ефективно керувати своєю емоційною сферою та, за теорією Р. Бар-Она, керуватися п'ятьма структурними субкомпонентами емоційного інтелекту:

- саморозуміння (усвідомлення власних емоцій, впевненість у собі, самоповага, самоактуалізація);
- комунікативний потенціал (емпатія, соціальна відповідальність);

- власне адаптаційні здібності (вміння вирішувати проблеми, долати труднощі, емоційна лабільність);
- антистресовий потенціал (стійкість до стресів, самоконтроль);
- загальний настрій (оптимістичність) [5].

Як не дивно, але дослідження емоційного інтелекту простежуються ще в роботах Ч. Дарвіна («емоційне вираження з метою виживання та адаптації»), Е. Торндайка («соціальний інтелект»), Д. Векслера («інтелектуальна поведінка»), Г. Гарднера («множинний інтелект»), «міжособистісний інтелект», «внутрішньо особистісний інтелект»).

Емоційний інтелект як психологічний термін набув своєї концептуальної ваги в кінці ХХ століття. Так, Д. Саловей та Дж. Майер розглядали цей феномен як сукупність ментальних здібностей до розуміння власних емоцій та емоцій інших людей. На думку М. Журавльової, у вітчизняній психології необхідність появи терміна «емоційний інтелект» була обумовлена розвитком досліджень у сфері емоцій та інтелекту, вивченням зв'язку ментального й афективного в структурі психічної діяльності, а також дослідженням емоційних компетентностей.

Саме типологія емоційних компетентностей (*психологічна* компетентність – самосвідомість, самооцінка, самоконтроль та саморегуляція; *соціальна* компетентність – емпатія, впевненість у собі, переконання, лідерство, співпраця; *праксеологічна* компетентність – мотивація, гнучкість, сумлінність) [5] дозволяє не лише вимірювати успіх людини в будь-якій сфері, а й розширювати уявлення людства про те, що означає бути розумним та мобільним.

Емоційний інтелект, на нашу думку, зумовлює актуальність розвитку професійної компетентності вчителя в умовах реформування освіти та пошуки нових методологічних і дидактичних засад його вимірювання (моніторингу) в межах неперервної освіти.

Моніторинг процесу розвитку професійної компетентності вчителя в системі підвищення кваліфікації повинен структурно включати низку компонентів і кваліметричних показників, зокрема:

- мотиваційно-ціннісний компонент – дозволяє визначити відношення вчителя до засвоєння нових знань, його готовність до навчання і професійно-особистісного розвитку;
- когнітивно-праксеологічний компонент – відображає рівень розвитку професійних компетентностей педагога, визначених на початку курсової підготовки;
- емоційно-процесуальний компонент – окреслює рівень задоволеності слухачів курсів організаційно-педагогічними умовами процесу навчання, змістом занять, відповідністю змісту та організації курсів у цілому професійним потребам та інтересам учителя;
- когнітивно-інтеграційний компонент – характеризує рівень професійних компетентностей, що формуються в результаті приросту знань і умінь у процесі підвищення кваліфікації (на виході) [2].

У зв'язку з цим вимагають спостереження і враховуються такі показники, як:

- приріст знань;
- актуалізація знань у ході вирішення практичних завдань;
- застосування знань у нових умовах;

- об'єм умінь, повнота їх операціональних властивостей та інтегративність;
- структура професійної мотивації;
- динаміка розвитку компетентностей;
- особистий інтерес стосовно отримання знань, задоволеність процесом навчання і його результатами;
- міра готовності реалізувати отримані знання й уміння у післякурсів педагогічній діяльності [4].

Представлені вище показники розвитку професійної компетентності сучасного педагога неможливо уявити без підвищення рівня вмотивованого дорослого-читача, а як наслідок – дорослого-оратора як умови розширення андрагогічного потенціалу вчителя в системі неперервної освіти.

На підставі читання, особливого культурного феномена, будеться освіта та самоосвіта людини-фахівця на всіх рівнях її розвитку, починаючи із дошкільного і далі – впродовж усього життя. Розглядаючи читання як універсальний засіб розвитку не лише загальної, а й професійної культури особистості, вважаємо за необхідне стимулювати розвиток читацької компетентності слухачів курсів підвищення кваліфікації у межах професійно-моделювальних тренінгів і фахових спецкурсів.

Так, основною умовою фахових спецкурсів (наприклад, «Розвиток комунікативного потенціалу викладача як умова продуктивної професійно-педагогічної комунікації», «Педагогічна та шкільна риторика в умовах інфляції слова», «Упровадження системи роботи над словом у контексті лінгвосинергетики» тощо) та професійно-моделювальних тренінгів (наприклад, «Професійна мобільність педагога: освіта впродовж життя», «Як навчати просто та легко» тощо) є використання власного педагогічного досвіду слухачів, зокрема вміння:

- аналізувати психолого-педагогічні, мовленнєво-мисленнєві ситуації, що виникають у педагогічному колективі;
- провадити експертизу власної риторичної діяльності в умовах профілізації (загальний комунікативний стиль, адресність комунікативних дій, інформативність комунікативної взаємодії, володіння основними видами комунікативної діяльності, методичність, використання можливостей зворотного зв'язку для корекції процесу комунікації);
- здійснювати самодіагностику комунікативного потенціалу риторичної особистості викладача з урахуванням профілю навчання;
- розробляти індивідуальну програму розвитку професійної компетентності викладача;
- проектувати технологічну карту комунікативного Я-простору в системах: «учитель – учень»; «учитель – учитель»; «учитель – батьки»; «учитель – адміністратор» тощо (за А. Курінною);
- складати продуктивні списки за відповідною технологією, наприклад, «Список того, що я маю», «Список того, що я вмію», «Список головних життєвих подій», «Список нагород і досягнень», «Список ідей, що визначають мій світогляд», «Список афоризмів про щастя», «Список місць, де я побував (ла)», «Список книг, які я мрію прочитати» тощо (за О. Галицьких).

Висновки. Спецкурси, семінари, тренінги, засідання творчих груп, програми для вчителів та учнів були розроблені й проведені авторами статті в межах

дослідно-експериментальної роботи Міжструктурної науково-дослідної лабораторії КЗ «Запорізький ОШПО» Запорізької обласної ради з теми «Інноваційні технології розвитку професійної компетентності вчителів у системі післядипломної освіти».

Результати наукових досліджень учасників лабораторії із проблем «Розвиток комунікативної компетентності вчителів у післядипломній педагогічній освіті» (А. Курінна) та «Андрагогічні підходи щодо гуманізації післядипломного педагогічного процесу» (Ю. Присяжнюк) акумулюють найважливіші здобутки комплексу гуманітарних наук (теорія комунікації, лінгвістика, психологія, педагогіка, філософія, логіка, еристика, літературознавство, естетика, етика тощо), які в діалектичній єдності зорієнтовані на реалізацію компетентнісного підходу в системі підвищення кваліфікації. Вони дають змогу по-новому розглядати питання розвитку професійної компетентності освітян, знаходячи перспективні напрями їх діяльності з метою розширення андрагогічного потенціалу вчителя в системі неперервної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Безпалько О. В. Компоненти професійної мобільності майбутніх соціальних педагогів [Електронний ресурс] / О. В. Безпалько. – Режим доступу : http://elibrary.kubg.edu.ua/960/1/Olga_Bezpalko_NCHNPU_14_KSP%26KO_IPSP.pdf (дата звернення : 10.04.2018).

2. Брижак Н. Ю. Професійна мобільність як фахова якість майбутнього вчителя / Н. Ю. Брижак // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2016. № 1 (38). – С. 67–70. – (Серія «Педагогіка. Соціальна робота»).

3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав. 2004. – 352 с.

4. Іванченко Є. А. Професійна мобільність майбутніх фахівців : навч. посіб. / Є. А. Іванченко. – Одеса : СМІЛ, 2004. – 120 с.

5. Емоційний інтелект [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення : 10.04.2018).

Дата надходження до редакції 01.10.2018 р.

УДК 373.2.09 (476.7)

Анна ЛЕВИЦКАЯ,

начальник учебно-методического отдела
дошкольного и начального школьного образования
ГУО «Брестский областной институт
развития образования», Республика Беларусь

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОБЛАСТНОГО СОВЕТА ЗАВЕДУЮЩИХ УЧРЕЖДЕНИЙ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ БРЕСТСКОЙ ОБЛАСТИ В СИСТЕМЕ РАБОТЫ С РУКОВОДЯЩИМИ КАДРАМИ

В статье изложены практические аспекты оценки системы управления качеством дошкольного образования в условиях региона. Определена роль Областного совета заведующих учреждений дошкольного образования в системе работы с руководящими кадрами.

Ключевые слова: качество дошкольного образования, компетентность, компетентностный подход, дополнительное образование взрослых.

У статті викладено практичні аспекти оцінки системи управління якістю дошкільної освіти в умовах регіону. Визначено роль Обласної ради завідувачів закладів дошкільної освіти в системі роботи з керівними кадрами.

Ключові слова: якість дошкільної освіти, компетентність, компетентнісний підхід, додаткова освіта дорослих.

The article describes the practical aspects of assessing the quality management system of preschool education in the conditions of the region. The role of the regional Council of heads of preschool education institutions in the system of work with leading personnel has been determined.

Key words: the quality of preschool education, competence, competence approach, additional adult education.

Социально-экономическая ситуация в обществе предопределяет пути организации деятельности любой структуры, в том числе дошкольного образования и учреждений, его обеспечивающих. В условиях динамичных перемен особенно актуальной является проблема грамотного управления на всех уровнях.